

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U V W X Y Z

Nr 6180

1. Obiekt

BUDYNEK GOSPODARCZY W OSADZIE PRZYFABRYCZNEJ *MASZACHA*

2. Czas powstania

koniec XIX w./XX w.

med 1859

3. Miejscowość

BIAŁYSTOK

11. Zdjęcia , rzut , przekrój , sytuacja , orientacja

4. Adres:

Białystok, ul. ks. S. Suchowolca 25D-25E; nr ewid. działki 792/1

nr hipoteczny.....

5. Przynależność administracyjna

Województwo podlaskie

Powiat białostocki

Gmina Białystok

6. Poprzednie nazwy miejscowości

7. Przynależność administracyjna do 01.01.1999r.

Województwo białostockie

Gmina Białystok

8. Właściciel i jego adres

Gmina Białystok

ul. Słonimska 1, 15-028 Białystok

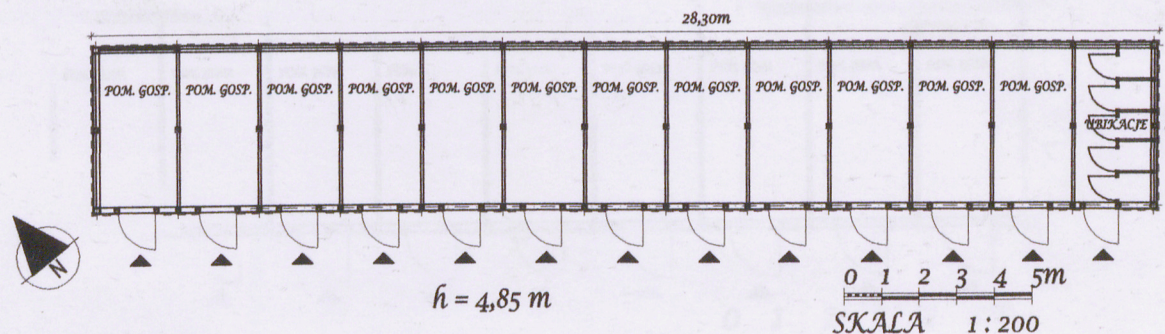
9. Użytkownik i jego adres

Zarząd Mienia Komunalnego

ul. Bema 89/1, 15-370 Białystok

10. Rejestr zabytków

nr A-134 z dnia 26.06.1987r. *21.07.2010*

W latach 60. XIX w. Ewald Hasbach wziął w dzierżawę od Aleksandra Kruzensterna parcelę w Dojlidach. Postawił tam niewielką tkalnię sukna. Sprzyjająca koniunktura pozwoliła na błyskawiczny rozwój fabryki. W 1867r. zatrudnił 22 robotników, a dochody stawały go w rzędzie średnich zakładów tej branży. W 1870r. wznosił tkalnię sukna przy ulicy Niemieckiej (ob. Kilińskiego). Po 1874r. zwiększył teren dzierżawy, a w pobliżu młyńskiego stawu na rzece Białej wystawił okazałą willę dla swojej rodziny. W 1891 fabryka zatrudniała już 90 osób i przynosiła niemałe dochody. Pomyślny rozwój zakładów włókienniczych Hasbacha pozwolił mu na wybudowanie osiedla mieszkaniowego przeznaczonego dla kadry i robotników składającego się z 11 domków z 40 mieszkaniami rodzinnymi i 20 kawalerek. W owych czasach budowa tego typu osiedli mieszkaniowych na terenie guberni grodzieńskiej nie była rzeczą zwykłą. Tylko nieliczne, największe zakłady wznosiły osiedla przyfabryczne złożone z domów i innych potrzebnych budowli, gdzie zresztą mogli zamieszkiwać głównie majstrowie lub robotnicy wykwalifikowani. Takie osiedle zbudował Moes w Choroszczy (40 domków ze 130 mieszkaniami, piekarnią i sklepem), Łyszczyński w Markowszczyźnie (65 mieszkań), firma Riberta i Jacobiego w Dobrzymiewie (50 mieszkań), czy Zachert w Supraślu. Były to przeważnie domki drewniane przeznaczone dla 4 rodzin, z których każda zajmowała jeden pokój, samotnych zaś umieszczano w małych pomieszczeniach na poddaszu. Przy domkach urządzano często niewielkie ogródki. W skład owych osiedli jako ich część integralna wchodziły też zabudowania gospodarcze. Do dzisiaj w osadzie przyfabrycznej, gdzie pozostało 8 domów funkcjonują 4 obiekty gospodarcze.

Omawiany budynek nie jest oryginalnym obiektem wzniesionym wraz z budową osiedla, co miało miejsce zapewne w latach 80. XIX w., a swój pierwotny kształt zawdzięcza powojennej odbudowie, która zmieniła pierwotny układ osiedla. Na planie z 1937 roku widzimy bowiem 8 domków mieszkalnych za którymi ulokowano 7 budynków gospodarczych, zaś na planie z 1959 roku widnieją tylko 4 (lecz znacznie większe) budynki gospodarcze inaczej rozplanowane i usytuowanie względem mieszkalnych.

Sytuacja: budynek położony w północno-wschodniej części działki, na której usytuowana jest osada przyfabryczna. Stoi równolegle do budynków mieszkalnych z nr 25D i 25E.

Materiał, konstrukcja, technika: budynek drewniany, na podwalinie, miejscami wspartej na fragmentach lanego betonu. Ściany drewniane w konstrukcji słupowej, szalowane deskami pionowymi na zakład. Dach dwuspadowy, przekryty dachówką, połacie nachylone pod kątem 45°. Konstrukcja dachu krokwiowo-jętkowo, prostopadle do krokwi ruszt z łąt, na nich dachówka ceramiczna. Końce krokwi ozdobnie podcięte. Drzwi spagowe z zawiasami i skobami roboty kowalskiej, wzmocnione listwami przybitymi w kształcie litery Z, nad nimi trójdzielne, niewielkie otwory doświetlające wnętrze, częściowo oszklone lub zabite deskami. Podłoga różnorodna w poszczególnych segmentach: wylana z betonu, z płyt betonowych, z desek lub ubite klepisko. Ściana południowa obudowana zadaszonymi drewnutniami.

Rzut: prostokątny.

Bryła: budynek wolnostojący, jednokondygnacyjny, nakryty dachem dwuspadowym.

Wnętrze: budynek podzielony ściankami działowymi, drewnianymi na 13 komórek o zbliżonej wielkości z oddzielnym wejściem do każdej od strony podwórza. W części południowo-wschodniej, równolegle do ściany szczytowej 5 ubikacji z dołami kloaczynymi. Pierwotnie wykorzystywany przez mieszkańców jako obórki dla zwierząt hodowlanych, składziki.

Instalacje: instalacja elektryczna.

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa	16. Przeznaczenie pierwotne	17. Użytkowanie obecne
około 610 m ³	110 m ²	gospodarcze	gospodarcze
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) Podwalina zapadnięta, ściany w partii przyziemia zawilgocone, dach szczelny w dobrym stanie zachowania.	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie Wzmocnienie podwaliny, konserwacja elementów drewnianych (ścian, więźby).	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

22. Bibliografia

Białystok Manchester Północy, pod red. A. Kułak, Białystok 2010.
M. Dolistowska, *W poszukiwaniu tożsamości miasta. Architektura i urbanistyka Białegostoku w latach 1795-1939*, Białystok 2009.
I. Tłoczek, *Polskie budownictwo drewniane*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1980.

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

Plan Białegostoku z 1937r. - w zbiorach KOBiDZ OT Białystok
Plan Białegostoku z 1959r. - w zbiorach KOBiDZ OT Białystok

24. Uwagi różne

25. Opracował

tekst

mola mgr Iwona Górską, dr Grzegorz Ryzewski

plany, rysunki

mgr inż. arch. Dorota Kowalewska *DK*

zdjęcia fotograf

mgr Iwona Górską *Iwona G.*

październik/listopad 2010

miejsce przechowywania negatywów WUOZ w Białymstoku

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

1 wkładka do karty ewidencyjnej

1. Miejscowość

Białystok,
ul. ks. S. Suchowolca 25D-25E

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

Budynek gospodarczy w
osadzie przyfabrycznej

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Archiwalia, sytuacja, fotografie

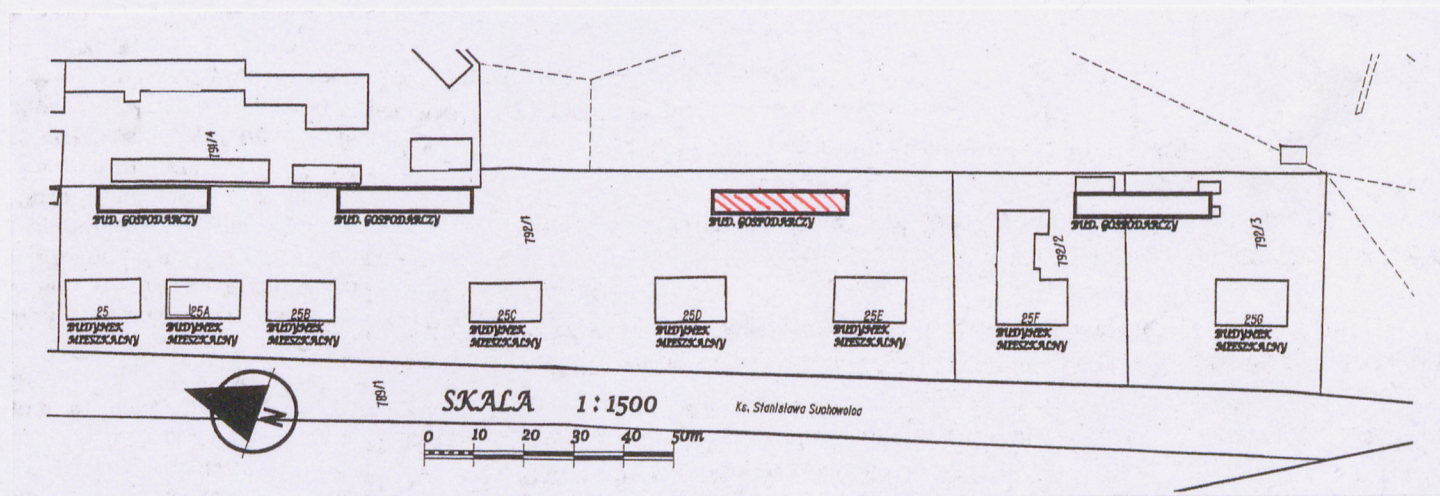
Plan 1959r.

Plan 1937r.

2.

Wkładkę założył: mgr Iwona Górską, mgr inż. arch. Dorota Kowalewska, dr Grzegorz Ryzewski, listopad 2010.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: WUOZ Białystok

Wzór ODZ 1985

3.

4.

5.

6.

Spis fotografii:

1. elewacja płd.-zach i szczyt od wsch.
2. widok na budynek gosp.
3. fragment elewacji płd.-zach
4. szczyt od zach.
5. fragment płn.-wsch.
6. pojedyncze pomieszczenie